

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.06.1997, sp. zn. 2 Tzn 27/97, ECLI:CZ:NS:1997:2.TZN.27.1997.1

Číslo: 8/1998

Právní věta:

I. Jednání zaměstnavatele, který vyplatí mzdy zaměstnancům, ale neodvede za ně zálohy na daň, pojistné na zdravotní pojištění nebo pojistné na sociální zabezpečení správci daně, příslušné zdravotní pojišťovně, resp. správě sociálního zabezpečení, a použije je k jinému účelu, naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 tr. zák. *)

II. Peněžní deník, jehož vedení je předepsáno ustanovením § 15 odst. 1 zák. č. 563/1991 Sb., o účetnictví, je nutno považovat za podklad sloužící ke kontrole hospodaření ve smyslu ustanovení § 125 odst. 1 tr. zák. Pokud obviněný nevedl takový deník, popř. jej nevedl způsobem předepsaným tímto zákonem v úmyslu zajistit sobě nebo jinému neoprávněné výhody, naplňuje toto jeho opomenutí znaky trestného činu zkreslování údajů hospodářské a obchodní evidence podle § 125 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák. **)

**) Jde zároveň o rozlišování znaků trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 tr. zák. a trestného činu zpronevěry podle § 248 tr. zák., jehož aplikace bývala v souvislosti s touto trestnou činností zvažována. Po účinnosti zákona č. 253/1997 Sb. (1. 1. 1998) připadá v úvahu posouzení takových jednání jako trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku nezaměstnanosti podle § 147 tr. zák. Na skutky spáchané před tímto datem je však třeba uplatnit zásadu § 16 odst. 1 tr. zák. o časové působnosti trestních zákonů.*

****) Tento právní názor lze aplikovat i na znak "nevede účetní knihy, zápisy, ač je k tomu podle zákona povinen" uvedený ve skutkové podstatě trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 125 tr. zák. ve znění zákona č. 253/1997 Sb. účinného od 1. 1. 1998. jehož další znaky se však liší od dosud platné úpravy. Na skutky spáchané před tímto datem je třeba při aplikaci uvedeného ustanovení uplatnit zásadu § 16 odst. 1 tr. zák. o časové působnosti trestních zákonů.*

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.06.1997

Spisová značka: 2 Tzn 27/97

Číslo rozhodnutí: 8

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Porušování povinnosti při správě cizího majetku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud České republiky k stížnosti pro porušení zákona podané ministryní spravedlnosti ČR rozhodl tak, že napadené usnesení okresního státního zástupce v Příbrami ze dne 10. 11. 1996 sp. zn. 1 Zt 625/95 ve výroku o zastavení trestního stíhání uvedeném pod bodem II. zrušil a okresnímu státnímu zástupci v Příbrami přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Napadeným usnesením ze dne 10. 11. 1996 sp. zn. 1 Zt 625/95 rozhodl okresní státní zástupce v Příbrami předně výrokiem uvedeným pod bodem I., jímž podle § 174 odst. 2 písm. e) tr. ř. zrušil usnesení vyšetřovatele Policie ČR, Okresního úřadu vyšetřování v Příbrami ČVS: OVV-22/95 ze dne 31. 10. 1996, kterým vyšetřovatel zastavil trestní stíhání obviněného P. K. podle § 172 odst. 1 písm. c) tr. ř., tj. že nebylo prokázáno, že daný skutek spáchal obviněný. Podle sdělení obvinění ze dne 5. 10. 1995 je P. K. kladeno za vinu, že jako majitel stavební firmy za dobu leden 1994 až leden 1995 krátil svým zaměstnancům mzdu o dávky, které byl povinen odvést na Okresní správu sociálního zabezpečení v Příbrami, toto však neučinil a částku v celkové výši 363 987 Kč, kterou neodvedl, použil pro další potřeby firmy. Tím měl spáchat trestný čin porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 odst. 1 , 2 tr. zák.

Pod bodem II. napadeného usnesení pak státní zástupce podle § 174 odst. 2 písm. c) a § 172 odst. 1 písm. b) tr. ř. sám zastavil trestní stíhání obviněného pro uvedený skutek, ale z jiného důvodu než vyšetřovatel, když narozdíl od něj dospěl k názoru, že daný skutek není trestným činem a není ani důvod k postoupení věci. V odůvodnění tohoto rozhodnutí státní zástupce vyslovil souhlas s vyhodnocením důkazní situace tak, jak je provedl vyšetřovatel, který dospěl k závěru, že obviněnému nelze prokázat naplnění subjektivní stránky daného trestného činu. U trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 tr. zák. musí pachatel způsobit škodu úmyslně. Tento úmysl obviněného měl prokázat znalecký posudek z oboru ekonomiky - účetní evidence. Znalci bylo uloženo, aby zjistil finanční situaci firmy obviněného, zda v době výplaty mzdy zaměstnancům měl k dispozici jak finanční prostředky na tzv. čisté mzdy, tak současně i prostředky, které srazil z hrubé mzdy jako dávky sociálního zabezpečení, ale tyto neodvedl příslušnému úřadu. Dále, zda byl v platební neschopnosti nebo měl k dispozici finanční prostředky i nad rámec mezd vyplacených zaměstnancům, které však neodvedl, jak měl, ale použil je na jiné účely. Zadaný znalecký posudek však nebyl vypracován, neboť obviněný nevedl řádně peněžní deník v souladu s platnými předpisy, a tak podle názoru vyšetřovatele, s nímž se ztotožnil i státní zástupce, nelze obviněnému prokázat, že jinému způsobil škodu úmyslně, jak to vyžaduje ustanovení § 255 tr. zák. Podle názoru okresního státního zástupce bylo vyšetřováním prokázáno, že obviněný neodváděl předepsané dávky sociálního zabezpečení, nepodařilo se ale prokázat, že toto jednání po objektivní i subjektivní stránce naplnilo skutkovou podstatu stíhaného trestného činu. Proto bylo třeba trestní stíhání zastavit narozdíl od rozhodnutí vyšetřovatele podle § 172 odst. 1 písm. b) tr. ř., tj. z důvodu, že skutek není trestným činem a není důvod k postoupení věci. Dále okresní státní zástupce poukázal i na zjištěný formální nedostatek usnesení vyšetřovatele, který byl rovněž důvodem jeho zrušení. Usnesení okresního státního zástupce nabylo právní moci dne 26. 11. 1996, pokud jde o výrok uvedený v bodě II.

Dne 14. 4. 1997, tj. ve lhůtě uvedené v ustanovení § 272 tr. ř., podala ministryně spravedlnosti proti citovanému usnesení okresního státního zástupce v Příbrami stížnost pro porušení zákona, a to do výroku v bodě II., jímž bylo podle § 172 odst. 1 písm. b) tr. ř. zastaveno trestní stíhání obviněného. V

jejím odůvodnění vyjadřuje souhlas s názorem, že k naplnění skutkové podstaty trestného činu podle § 255 tr. zák. je nutné, aby obviněný měl skutečně k dispozici finanční částky sražené z hrubých mezd pracovníků a tyto neodvedl. Namítá však, že trestní stíhání bylo zastaveno, aniž bylo zjištěno a přihlédnuto k tomu, že obviněný další chod podniku financoval, přičemž odvodovou povinnost neplnil. Závěr vyšetřovatele a posléze i okresního státního zástupce, že se nepodařilo prokázat trestnost jednání obviněného, však považuje za nesprávný a zejména předčasný, protože k zjištění platební neschopnosti obviněného nebyly opatřeny všechny dostupné důkazy. Poukázala přitom na návrh samotného znalce, aby vypracování podkladů pro znalecký posudek bylo zadáno některé účetní firmě, což bylo ponecháno bez povšimnutí. Tento postup však prozatím nepovažuje za nezbytný, když nejdříve je třeba porovnat výši příjmů, jak je uvádí obviněný a jak vyplývají z výpisů z účtu obviněného u Komerční banky, s celkovými výdaji na výplatu čistých mezd. Z toho je možno zjistit, zda obviněný použil peníze a v jaké výši na další provozní náklady. Vedle toho, že je možno ověřit, na jakých zakázkách firma pracovala, a od odběratelů vyžádat zprávy o platbách. Tím se zjistí, zda veškeré příjmy šly přes daný účet u Komerční banky a zda obviněný neměl ještě další příjmy, z nichž některé došly i na jeho zrušený účet u České spořitelny, k čemuž podle výpovědi obviněného došlo v polovině roku 1994. Některé příjmy měl obviněný i přes konto v Agrobance Sedlčany a jak i sám vypověděl, část příjmů použil na nákup materiálu. Pokud přehled o příjmech a vydáních obviněného nebyl pořízen, nebyl ani skutkový stav objasněn v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí. V závěru podané stížnosti pro porušení zákona proto ministryně spravedlnosti navrhla, aby Nejvyšší soud České republiky podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že napadenou částí usnesení okresního státního zástupce v Příbrami ze dne 10. 11. 1996 sp. zn. 1 Zt 625/95 byl ve prospěch obviněného porušen zákon v ustanoveních § 172 odst. 1 písm. b), § 2 odst. 5 tr. ř., ve vztahu k ustanovení § 255 odst. 1, 2 tr. zák. Podle § 269 odst. 2 tr. ř. aby pak toto usnesení v napadené části zrušil a dále postupoval podle § 270 odst. 1 tr. ř.

Na podkladě podané stížnosti pro porušení zákona Nejvyšší soud České republiky podle § 267 odst. 1 tr. ř. přezkoumal správnost napadeného rozhodnutí, jakož i řízení, jež mu předcházelo, a zjistil, že zákon ve prospěch obviněného byl porušen. S ohledem na obsah důkazů opatřených doposud vyšetřovatelem se Nejvyšší soud České republiky také plně ztotožnil s námitkami uvedenými v podané stížnosti pro porušení zákona. Zastavení trestního stíhání státním zástupcem je skutečně, vzhledem k nedostatečnému objasnění věci, předčasné.

Vyšetřovatel provedl výslechy řady svědků a opatřil některé listinné důkazy, které jsou pro řádné objasnění věci potřebné. Tuto svou činnost však nedokončil a nakonec zcela bezdůvodně zastavil trestní stíhání v okamžiku, kdy příbranský znalec z oboru ekonomiky-účetní evidence nebyl pro nedostatek podkladů schopen ihned vypracovat znalecký posudek. Zcela správně proto státní zástupce svým usnesením ze dne 10. 11. 1996 sp. zn. 1 Zt 625/95 podle § 174 odst. 2 písm. e) tr. ř. toto rozhodnutí vyšetřovatele zrušil, i když důvody, které ho k uvedenému postupu vedly, za správné považovat nelze, a pochybení vyšetřovatele nahradil pochybením vlastním. Oba orgány činné v přípravném řízení zcela bezdůvodně rezignovaly na možnost objasnit finanční situaci firmy obviněného, a to především na podkladě jeho vlastní výpovědi a na základě výpisů z účtů, které měl obviněný u několika peněžních ústavů. Výpisy z účtu u Komerční banky dal obviněný vyšetřovateli sám k dispozici a přislíbil poskytnutí výpisů také z účtu vedeného u České spořitelny v Příbrami. Tyto výpisy však již nejsou součástí vyšetřovacího spisu a stejně tak vyšetřovatel neučinil nic ani ohledně zjištění pohybu finančních prostředků na účtu obviněného u Agrobanky Sedlčany. Na nutnost opatření těchto listinných důkazů a jejich konfrontaci s výpovědí obviněného neupozornil svým pokynem vyšetřovatele ani státní zástupce, který měl podle § 174 odst. 1 tr. ř. vykonávat dozor nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení. Tuto svoji zákonnou povinnost tedy nesplnil. Pokud však, pravděpodobně na základě pokynu státního zástupce, vyšetřovatel rozhodl o příbranském znalci, je nutno tomuto postupu vytknout zejména to, že tak učinil, aniž se otázku hospodaření a toku finančních prostředků pokusil objasnit především sám výše uvedeným způsobem.

Oba orgány činné v přípravném řízení odůvodnily své rozhodnutí o zastavení trestního stíhání tím, že znalecký posudek nebyl vypracován. Tuto skutečnost však zcela nepochopitelně hodnotí jako absolutní nemožnost vypracování znaleckého posudku, protože obviněný nevedl řádně peněžní deník. Ze sdělení znalce ze dne 24. 10. 1996 je však zřejmé, že znalecký posudek byl schopen zpracovat, ale až poté, co orgány činné v přípravném řízení opatří pro jeho zpracování náhradní podkladový materiál, tj. peněžní deník dodatečně řádně zpracovaný některou účetní firmou. Krátce po tomto sdělení znalce však vyšetřovatel dne 31. 10. 1996 rozhodl o zastavení trestního stíhání, aniž učinil alespoň pokus o opatření znalcem požadovaného podkladového materiálu. S takovým zjednodušujícím způsobem vyřízení trestní věci se pak ztotožnil i státní zástupce.

Nejvyšší soud České republiky však považuje za nutné zdůraznit, že při takovém postupu, který byl v přímém rozporu zejména s ustanovením § 2 odst. 5, 6 tr. ř., nemohou orgány činné v trestním řízení splnit své povinnosti vyplývající z ustanovení § 1 odst. 1 tr. ř. ve všech zde uvedených směrech. Zejména pak při zjišťování a spravedlivém potrestání pachatelů trestné činnosti, jejíž podstata spočívá v platební nekázni. Neplnění odvodních povinností vůči státu a (dalším oprávněným subjektům se stalo u řady podnikatelů prostředkem řešení jejich podnikatelských neúspěchů. Zvláště v posledních letech jde o jev považovaný mezi některými podnikateli zřejmě za naprosto normální a trestněprávně nepostizitelný, přičemž ve svých důsledcích značně narušuje ekonomiku našeho státu.

Z hlediska právní kvalifikace vyšetřovatel i státní zástupce vycházeli z toho, že jednání obviněného po objektivní stránce naplňuje skutkovou podstatu trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 tr. zák., a to za splnění výše uvedené podmínky, že obviněný měl v době výplaty mezd k dispozici jak finanční prostředky na tzv. čisté mzdy, tak současně i prostředky, které srazil z hrubé mzdy jako dávky sociálního zabezpečení, které však okresní správě sociálního zabezpečení neodvedl. S tímto názorem se v podané stížnosti pro porušení zákona ztotožnila také ministryně spravedlnosti. Tuto právní kvalifikaci považuje za správnou také Nejvyšší soud České republiky, který takový trestněprávní postih zaměstnavatelů, kteří neodvedou za zaměstnance zálohy na daň, pojistné na zdravotní pojištění nebo pojistné na sociální zabezpečení správci daně, příslušné zdravotní pojišťovně, resp. správě sociálního zabezpečení, považuje za možný pouze v případě, že tyto dávky zaměstnavatel neodvedl, aniž by zkrátil údaje rozhodné pro stanovení jejich výše, nebo jiným způsobem je zkrátil. Takové prosté neodvedení sražených dávek a jejich použití k jinému účelu je nutno považovat za porušení povinnosti, vyplývající pro zaměstnavatele z příslušného zákona, podle které má opatrovat nebo spravovat cizí majetek. Tímto jednáním zaměstnavatel naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 tr. zák.

Tento trestný čin je trestným činem úmyslným a této formě zavinění již stávající důkazy u P. K. výrazně nasvědčují. Nejvyšší soud tedy nesdílí názor orgánů činných v přípravném řízení, že obviněnému nelze prokázat naplnění subjektivní stránky trestného činu podle § 255 tr. zák. V tomto směru postačí odkázat na výpověď samotného obviněného, který výslovně uvedl, že částky určené na sociální zabezpečení zaměstnancům skutečně srazil, ale ač věděl, že je musí odvést správě sociálního zabezpečení, tyto peníze neodváděl a použil je pro potřeby své firmy. Tyto skutečnosti nasvědčují tomu, že obviněný jednal v přímém úmyslu podle § 4 písm. a) tr. zák. Zjištění skutečné finanční situace firmy obviněného tedy v daném případě není důkazem nutným k prokázání subjektivní stránky obviněného, ale má sloužit zejména k prověření jeho výpovědi především v tom směru, zda a v jakém množství měl skutečně k dispozici peněžní prostředky a v jakém rozsahu tedy dávky sociálního zabezpečení srazil, ale neodvedl. Objasnění těchto okolností je tedy významná proto, aby bylo možno spolehlivě určit, že se skutečně dopustil trestného činu podle § 255 tr. zák., a tuto právní kvalifikaci pak upřesnit z hlediska výše způsobené škody.

Ať už bude vyšetřovatel zjišťovat finanční situaci firmy obviněného vlastní činností, nebo na základě znaleckého posudku, významným důkazem by v tomto směru mělo být účetnictví obviněného jako

podnikatele, které je podle § 35 zák. č. 513/1991 Sb. (obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů) povinen vést v rozsahu a způsobem stanoveným zvláštním zákonem. Podle § 37 odst. 1 obch. zák., nestanoví-li zvláštní zákon jinak, účtují podnikatelé, kteří nejsou zapsáni v obchodním rejstříku, v soustavě jednoduchého účetnictví o příjmech a výdajích, obchodním majetku, jakož i o závazcích tak, aby bylo možné zjistit čisté obchodní jmění a výsledek hospodaření. Uvedeným zvláštním zákonem, podle kterého byl obviněný povinen vést účetnictví, je zák. č. 563/1991 Sb., o účetnictví. Podle § 15 odst. 1 zmíněného zákona byl obviněný mj. povinen vést peněžní deník, který musí obsahovat údaje uvedené v odst. 2 tohoto zákonného ustanovení. Mezi tyto údaje patří také údaje o peněžních prostředcích v hotovosti, na účtech u peněžních ústavů, údaje o celkových příjmech a celkových výdajích. Právě tyto údaje jsou významnou skutečností, kterou je třeba v rámci trestního stíhání P. K. zjistit, což je ztíženo tím, že obviněný peněžní deník nevedl buď vůbec, anebo ne řádně v souladu se zákonem. Tyto okolnosti nebyly prozatím objasněny a pro toto jednání nebylo P. K. ani sděleno ob

vinění, ale pokud by obviněný skutečně peněžní deník, který je nutno považovat za podklad sloužící ke kontrole hospodaření, takto nevedl v úmyslu zajistit sobě nebo jinému neoprávněné výhody, mohlo by být toto jeho jednání právně kvalifikováno jako trestný čin zkreslování údajů hospodářské a obchodní evidence podle § 125 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák.

Zastavit trestní stíhání podle § 172 odst. 1 písm. b) tr. ř. lze pouze tehdy, je-li nepochybně prokázáno, že daný skutek není trestným činem a není důvod k postoupení věci. Tento závěr však může být učiněn pouze na základě řádně objasněného skutkového stavu. V případě, jak tomu bylo v této trestní věci, pak lze učinit takové rozhodnutí pouze tehdy, když orgány činné v přípravném řízení vyčerpaly všechny (dostupné možnosti při opatřování důkazů, jež by mohly k objasnění věci přispět tak, aby byl ve smyslu § 2 odst. 5 tr. ř. zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Protože v daném případě státní zástupce podle § 172 odst. 1 písm. b) tr. ř. zastavil trestní stíhání obviněného, ač podmínky pro takový postup splněny nebyly, porušil tak ve prospěch P. K. zákon nejen v tomto zákonném ustanovení, ale také v ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř. Podle § 2 odst. 5 tr. ř. byl totiž státní zástupce povinen postupovat tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti a který je potřebný pro rozhodnutí. Bez návrhu stran byl také povinen objasňovat stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch obviněného. Podle § 2 odst. 6 tr. ř. byl pak státní zástupce povinen hodnotit důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu, což však vzhledem k nedostatečné objasněnosti věci neučinil a ani učinit nemohl.

Na základě uvedených důvodů Nejvyšší soud vyslovil, že usnesením okresního státního zástupce v Příbrami byl porušen ve prospěch obviněného P. K. zákon v ustanovení § 2 odst. 5, 6 a § 172 odst. 1 písm. b) tr. ř., a to výrokem uvedeným pod bodem II. tohoto usnesení. Napadené usnesení ve výroku o zastavení trestního stíhání pod bodem II. zrušil. Okresnímu státnímu zástupci v Příbrami přikázal, aby ve věci znovu jednal a rozhodl. Při pokračování v trestním stíhání obviněného bude úkolem orgánů činných v přípravném řízení postupovat v intencích tohoto rozsudku a případně opatřit i důkazy další, bude-li to pro řádné objasnění věci potřebné. Až po řádném objasnění všech rozhodných okolností bude možno ve věci učinit odpovědné a spravedlivé rozhodnutí, tj. zda bude skutečně přicházet v úvahu zastavení trestního stíhání nebo podání obžaloby na obviněného.